

Economische zelfstandigheid van werkende mannen en vrouwen

Marion van den Brakel en Kasper Leufkens

Werkende mannen zijn vaker economisch zelfstandig dan vrouwen. Dat geldt echter niet voor deeltijdwerkers. Bij de deeltijdwerkende mannen komen de inkomsten uit werk juist minder vaak boven het bijstandsniveau van een alleenstaande uit dan bij vrouwen met een deeltijdbaan. Dit komt deels doordat deze mannen vaker in lagere beroepen werken en gemiddeld jonger zijn. Mannen met een voltijdbaan zijn wel economisch zelfstandiger dan voltijds werkende vrouwen.

Het man-vrouwverschil in economische zelfstandigheid is bij werknemers veel kleiner dan bij zelfstandigen. Bij werknemers is de kloof geheel toe te schrijven aan verschillen in leeftijd en arbeidsduur. Maar bij ondernemers hebben mannen, wanneer er rekening wordt gehouden met deze verschillen, nog steeds bijna twee keer zoveel kans om economisch zelfstandig te zijn dan vrouwen.

1. Inleiding

Het streven van de overheid om de arbeidsparticipatie van vrouwen te verhogen en zodoende het verwerven van een eigen inkomen te stimuleren (Tweede Kamer, 2007/2008) begint zijn vruchten af te werpen. Sinds het begin van deze eeuw is de netto arbeidsparticipatie van vrouwen flink gestegen. Hadden in 2001 nog 52 procent van de vrouwen van 15 tot 65 jaar betaald werk van twaalf uur per week of meer, in 2009 was dat al gestegen naar 60 procent (Janssen en Portegijs, 2011). Met het aandeel werkenden groeide ook het percentage vrouwen dat zichzelf financieel kan bedruipen. De economische zelfstandigheid onder vrouwen nam in 2000–2009 toe van 39 procent tot 48 procent. Bij mannen veranderde er weinig in dit opzicht: Het aandeel economisch zelfstandigen schommelde in deze periode steeds rond de 70 procent (Van den Brakel, Bos, Merens, Dankmeyer en Hagoort, 2011).

Hoewel het verschil in economische zelfstandigheid tussen mannen en vrouwen is afgenomen, is het nog steeds aan-

zienlijk. Ook blijft het aandeel economisch zelfstandige vrouwen nog steeds fors achter bij het aandeel dat een betaalde baan heeft. Dit wijst erop dat veel vrouwen ook wanneer ze buitenshuis werken niet in staat zijn zichzelf financieel te bedruipen. In 2008 gold dat voor een derde van de vrouwen met een baan van ten minste één uur per week. Dit aandeel is 2 keer zo groot als bij werkende mannen. In dit artikel wordt nagegaan welke demografische en werkgerelateerde kenmerken een rol spelen bij dit verschil.

In dit artikel is gebruik gemaakt van data uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB) verrijkt met gegevens uit de Inkomensstatistiek. Dit maakt het mogelijk om de economische zelfstandigheid van werkenden in kaart te brengen. De cijfers hebben betrekking op personen van 15 tot 65 jaar die betaald werk verrichten voor ten minste één uur per week ¹⁾.

Economische zelfstandigheid

Iemand is economisch zelfstandig wanneer zijn of haar inkomsten uit arbeid of eigen onderneming meer dan 70 procent van het nettominimumloon bedragen. Dit is het bijstandsniveau van een alleenstaande. In 2008 lag de grens voor economische zelfstandigheid op 830 euro per maand. Uitkeringen, huurtoeslag, kinderbijslag, ontvangen partneralimentatie en inkomsten uit vermogen dragen niet bij tot economische zelfstandigheid.

2. Economische zelfstandigheid van werkenden naar demografische kenmerken

Werkende vrouwen minder vaak economisch zelfstandig dan mannen met baan

In 2008 bedroeg het brutojaarinkomen uit arbeid of eigen onderneming van werkenden van 15 tot 65 jaar gemiddeld 38 duizend euro. Mannen verdienen bruto 48 duizend euro, bijna 2 maal zoveel als vrouwen bij wie het gemiddelde brutojaarinkomen op 26 duizend euro uitkwam.

De nettoinkomsten van de werkenden waren gemiddeld 2 keer zo hoog als het bijstandsniveau: bij mannen 2,5 maal

¹⁾ Dit zijn de werkzame personen.

Staat 1
Economische zelfstandigheid en inkomensniveau van werkenden (15–64 jaar) naar geslacht, 2008

	Aandeel economisch zelfstandigen	Bruto jaarinkomen ¹⁾		Inkomensniveau ²⁾	
		werkzaam	economisch zelfstandig	werkzaam	economisch zelfstandig
	%	1 000 euro			
Totaal	76	38	48	2,0	2,5
Man	84	48	56	2,5	2,8
Vrouw	66	26	35	1,5	1,9

¹⁾ uit betaald werk (arbeid of eigen onderneming).

²⁾ ten opzichte van de bijstandsnorm.

en bij vrouwen 1,5 maal. Het inkomensverschil is grotendeels toe te schrijven aan het verschil in arbeidsduur: terwijl mannen doorgaans voltijds werken, hebben de meeste vrouwen een deeltijdbaai (Janssen en Portegijs, 2011).

Het is dan ook niet verbazingwekkend dat werkende vrouwen minder vaak economisch zelfstandig zijn dan mannen met een betaalde baan. In 2008 wist 84 procent van de mannen met een baan een inkomen van ten minste het bijstandsniveau van een alleenstaande te verwerven, tegenover 66 procent van de werkende vrouwen²⁾. Ook is bij de economische zelfstandige mannen het inkomensniveau hoger. Bij een economisch zelfstandige man bedroegen in 2008 de nettoinkomsten uit betaald werk gemiddeld 2,8 keer het bijstandsniveau, bij vrouwen was dat bijna 2 keer³⁾.

Economische zelfstandigheid van mannen en vrouwen verschilt vooral bij 30-plussers

Op jonge leeftijd is er nog maar weinig verschil in economische zelfstandigheid tussen werkende mannen en vrouwen. Boven de 25 jaar en ouder neemt het verschil iets toe om bij 30-plussers rap groter te worden. Terwijl van de werkende mannen tussen de 30 en 55 jaar ongeveer 95 procent economisch zelfstandig is, neemt bij de vrouwen met een baan de economische zelfstandigheid na hun 30ste juist af. Veel vrouwen worden rond die leeftijd voor het eerst moeder en gaan minder uren werken om voor de kinderen te zorgen. Mannen daarentegen, passen hun arbeidspatroon zelden aan vanwege de geboorte van kinderen (Cloin en Souren, 2011).

Onder de 55- tot 65-jarigen – de babyboomgeneratie – gaat het snel bergafwaarts met de economische zelfstandigheid. In deze groep gaan vooral mannen vaker in deeltijd werken, bijvoorbeeld door gebruik te maken van leeftijdgebonden regelingen die zich onder meer richten op vermindering van de wekelijkse arbeidsduur. Hierdoor neemt hun inkomen uit werk af.

²⁾ In 2008 was van alle (werkende en niet-werkende) 15 tot 65 jarige mannen 70 procent economisch zelfstandig, bij de vrouwen was dat 47 procent (Van den Brakel e.a., 2011).

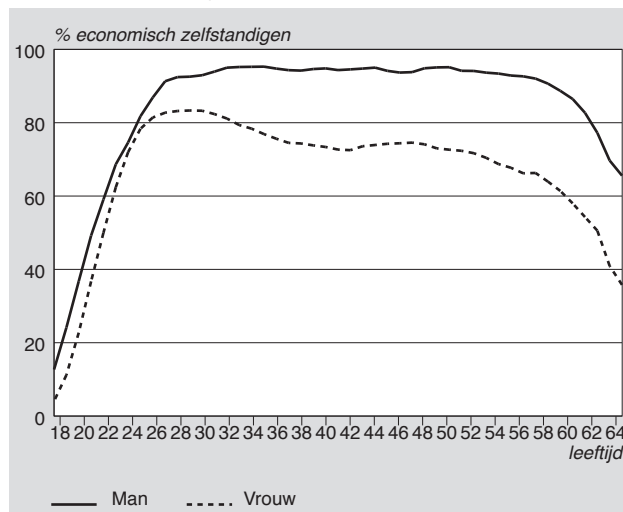
³⁾ Het niveau van of de mate waarin iemand (al dan niet) economisch zelfstandig is wordt weergegeven door de verhouding van zijn of haar netto inkomsten uit betaald werk (arbeid of eigen onderneming) en het bijstandsniveau van een alleenstaande. Een verhouding gelijk aan 3 geeft dus aan dat iemand driemaal het bijstandsniveau van een alleenstaande verdient. Ligt de verhouding tussen 0 en 1, dan is er geen sprake van economische zelfstandigheid.

De cijfers in dit artikel wijken af van eerder gepubliceerde cijfers over het inkomensniveau van economisch zelfstandigen (Van den Brakel, 2010). Dit komt door een wijziging in de operationalisering, waardoor het nu mogelijk is om uit te gaan van de netto inkomsten uit betaald werk. Voorheen waren dat de bruto inkomsten. Vooral bij mensen met een relatief hoog inkomen is het verschil tussen de bruto inkomsten uit betaald werk en het bruto bijstandsniveau beduidend groter dan het verschil tussen de netto inkomsten en het netto bijstandsniveau. Dit betekent dat het niveau van economische zelfstandigheid voorheen aanmerkelijk hoger lag.

⁴⁾ Beroep waarvoor een opleiding met een niveau vergelijkbaar aan basisonderwijs voldoende is.

Voor vrouwen van deze generatie speelt mee dat zij opgroeiden in een tijd waarin het voor een meisje minder vanzelfsprekend was om door te leren. Zij werken dan ook vaker dan mannen van de babyboomgeneratie in elementaire⁴⁾ of lagere beroepen.

1. Aandeel economisch zelfstandigen onder werkende mannen en vrouwen naar leeftijd¹⁾, 2008

¹⁾ De gegevens van 15, 16 en 17-jarigen zijn niet opgenomen vanwege de ontoereikende steekproefomvang.

Geen verschil tussen werkende allochtone en autochtone vrouwen in economische zelfstandigheid

Bij werkende autochtonen en westerse allochtonen is er vrijwel geen verschil in het aandeel economisch zelfstandigen. Dat geldt zowel voor mannen als voor vrouwen. Niet-westerse allochtonen met een baan zijn wel minder dikwijls economisch zelfstandig. Een belangrijke verklaring hiervoor vormt de gemiddeld lagere leeftijd van deze groep (Nicolaas, Wobma en Ooijevaar, 2010). Na correctie voor dit leeftijdsverschil via multi-pele classificatieanalyse (zie Technische toelichting), is het verschil tussen allochtone en autochtone mannen veel kleiner geworden. Bij de vrouwen valt het zelfs helemaal weg.

Wordt niet alleen gekeken naar de werkenden, maar ook naar de niet-werkenden, dan blijkt dat onder niet-westerse allochtonen een beduidend lager percentage economisch zelfstandig is dan onder autochtonen (Van den Brakel e.a., 2011). Dit verschil blijft ook overeind na correctie voor leeftijd. Niet-westerse allochtone mannen hebben vaker dan autochtonen een uitkering waardoor zij niet economisch zelfstandig zijn. Ook bij niet-westerse vrouwen speelt de lage arbeidsparticipatie een rol. Zo heeft 55 procent van deze vrouwen een betaalde baan, tegenover 71 procent van de autochtone vrouwen. De participatie is vooral laag onder vrouwen van Turkse of Marokkaanse herkomst: minder dan de helft van hen werkt buitenshuis. Surinaamse vrouwen daarentegen, werken bijna even vaak als autochtone vrouwen (70 procent).

Surinaamse vrouw met baan het vaakst economisch zelfstandig

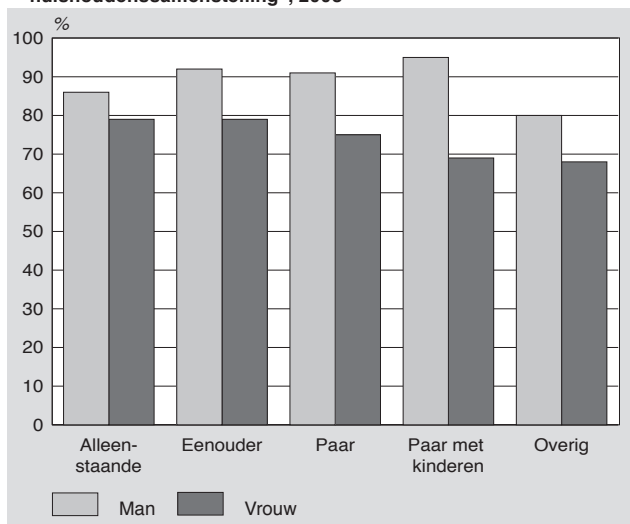
Van de werkende vrouwen slagen de Surinaamse het vaakst erin ten minste het bijstandsniveau van een alleenstaande te verdienen. Maar ook onder vrouwen van Antilliaanse/Arubaanse herkomst is het aandeel dat zichzelf financieel kan bedruipen betrekkelijk groot. Werkende Surinaamse en Antilliaanse/Arubaanse vrouwen kennen vergeleken met autochtone vrouwen een hoge gemiddelde arbeidsduur (Janssen en Portegijs, 2011). Het verschil in economische zelfstandigheid tussen werkende mannen en vrouwen is bij deze herkomstgroepen dan ook kleiner dan bij autochtonen.

Staat 2
Aandeel economisch zelfstandigen onder werkzame mannen en vrouwen naar herkomst, 2008

	Ongecorrigeerd		Gecorrigeerd ¹⁾	
	man	vrouw	man	vrouw
	%			
Totaal	84	66	84	67
Autochtoon	85	67	85	67
Westers allochtoon	84	68	82	68
Niet-westers allochtoon w.v.	76	63	79	67
Turkije	77	62	81	67
Marokko	81	57	84	64
Suriname	81	74	82	76
Antillen/Aruba	76	66	78	69
overig niet-westers land	72	58	75	62

¹⁾ (Werkende) niet-westerse allochtonen zijn gemiddeld jonger dan (werkende) autochtonen. In de gecorrigeerde cijfers is rekening gehouden met deze leeftijdsverschillen.

2. Aandeel economisch zelfstandigen onder werkenden naar huishoudensamenstelling¹⁾, 2008

¹⁾ Alleen leden van de huishoudkern (hoofd van huishouden en zijn/haar eventuele partner) zijn meegenomen.

⁵⁾ Beide partners verrichten betaald werk voor ten minste één uur per week.

Verskil in economische zelfstandigheid naar geslacht het grootst bij tweeverdieners met kinderen

Vooraf bij tweeverdieners ⁵⁾ zijn de verschillen in economische zelfstandigheid tussen mannen en vrouwen aanzienlijk. Bij kinderloze stellen gaat het om een verschil van 15 procentpunten, bij paren met kinderen zelfs om bijna 25 procentpunten. Werkende alleenstaande moeders daarentegen, doen qua economische zelfstandigheid niet onder voor dito vaders.

Aangezien alleenstaande moeders echter relatief vaak niet werken en afhankelijk zijn van een bijstandsuitkering, is binnen de totale groep eenoudergezinnen het aandeel economische zelfstandigen onder de moeders wel kleiner dan onder de vaders (Van den Brakel e.a., 2011).

3. Economische zelfstandigheid van werkenden naar arbeidsgerelateerde kenmerken

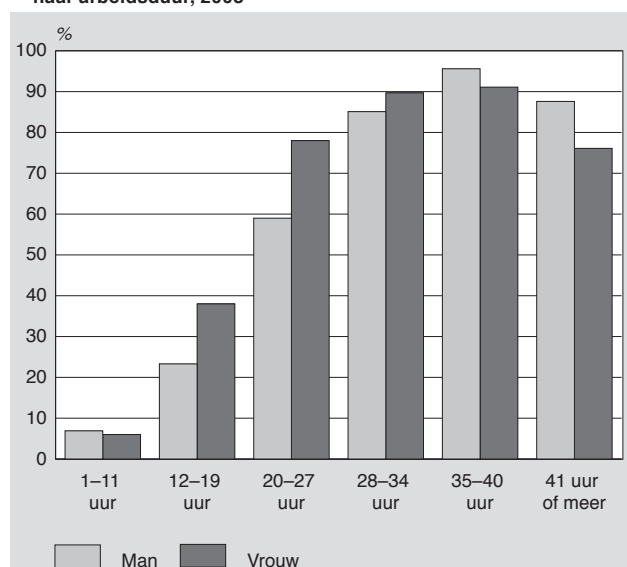
Vrouwelijke parttimers vaker economisch zelfstandig dan mannelijke parttimers

Tot een wekelijkse arbeidsduur van ongeveer 40 uur groeit de economische zelfstandigheid met het aantal gewerkte uren. Onder werkenden met een deeltijdbaan van 12 tot 35 uur per week, zijn vrouwen vaker economisch zelfstandig dan mannen. Bij voltijds werkenden geldt juist het omgekeerde.

Bij een arbeidsduur van meer dan 40 uur per week neemt de economische zelfstandigheid voor zowel mannen als vrouwen af. Binnen deze groep werkenden bevinden zich hoofdzakelijk zelfstandige ondernemers. Deze kunnen, hoewel ze veel uren maken, toch weinig inkomsten hebben of zelfs verlies lijden, waardoor ze niet boven de grens voor economische zelfstandigheid uitkomen.

Dat vrouwen met een deeltijdbaan vaker economisch zelfstandig zijn dan mannen, komt door verschillen in de

3. Economische zelfstandigheid van werkende mannen en vrouwen naar arbeidsduur, 2008

Staat 3
Werkende mannen en vrouwen: brutoinkomen, gemiddelde leeftijd en aandeel met een laag/elementair beroep, 2008

	Bruto jaarinkomen ¹⁾		Gemiddelde leeftijd		Aandeel met elementair/laag beroep	
	man	vrouw	man	vrouw	man	vrouw
	1 000 euro		jaren		%	
Totaal	48	26	40	38	33	37
Arbeidsduur per week						
1 tot 12 uur	5	5	25	34	79	71
12 tot 20 uur	12	13	32	40	66	51
20 tot 35 uur	35	28	41	40	35	29
35 uur of meer	54	41	41	37	28	24

¹⁾ uit betaald werk (arbeid of eigen onderneming).

samenstelling van beide groepen deeltijders. Ten eerste gaat het bij mannelijke deeltijders relatief dikwijls om jongeren. Ten tweede werken mannen met een deeltijdbaan vaker in elementaire of lagere beroepen dan vrouwen. Ten derde zijn mannen met een arbeidsduur van 20 tot 28 uur vaker zelfstandig ondernemer of hebben ze een flexibel arbeidscontract. Voor zowel zelfstandige ondernemers als voor flexwerkers geldt dat ze minder vaak economisch zelfstandig zijn dan werkenden met een vast dienstverband (zie verderop in deze paragraaf). Echter, ook wanneer rekening wordt gehouden met deze verschillen, dan zijn vrouwen vaker economisch zelfstandig dan mannen bij een arbeidsduur van 12 tot 35 uur ⁶⁾.

Overigens is het wel zo dat maar weinig mannen een part-time baan hebben. Van de mannen met betaald werk heeft 14 procent een deeltijdbaan van 12 tot 35 uur per week, tegenover 60 procent van de werkende vrouwen. Bovendien is onder de mannelijke parttimers het percentage dat meer uur wil werken groter dan onder de vrouwelijke. Zo willen mannen met een middelgrote deeltijdbaan van 20 tot 28 uur per week twee keer zo vaak hun arbeidsduur uitbreiden dan vrouwen met zo'n baan (De Vries, 2010).

In voltijdbanen zijn mannen vaker economisch zelfstandig dan vrouwen. Dit wordt grotendeels verklaard door leeftijd. De meeste mannen werken voltijds (35 uur of meer), terwijl vrouwen dit vooral op jonge leeftijd doen. Hun inkomen is dan echter nog betrekkelijk laag.

Hoe hoger het beroepsniveau, hoe kleiner het verschil in economische zelfstandigheid

Naarmate het beroepsniveau hoger is, wordt het verschil in economische zelfstandigheid tussen mannen en vrouwen kleiner. In de wetenschappelijk beroepen is het onderscheid nog maar gering. Bij elementaire en lagere beroepen is het sekseverschil behoorlijk groot. Dat geldt vooral voor de lagere beroepen waar het verschil in economische zelfstandigheid maar liefst 35 procentpunten bedraagt. Vrouwen werken in elementaire en lagere beroepen veel vaker deeltijds dan mannen. Dat is bij middelbare, hogere en weten-

⁶⁾ Er is ook gecorrigeerd voor het werken in deeltijd vanwege een handicap.

schappelijke beroepen in mindere mate het geval. Bovendien is bij die beroepsniveaus het inkomen eerder toereikend om economisch zelfstandig te zijn.

Staat 4
Economische zelfstandigheid van mannen en vrouwen naar beroepsniveau, 2008

	Man	Vrouw
	%	
Totaal	84	66
Beroepsniveau		
Elementair	51	32
Lager	78	43
Middelbaar	90	77
Hoger	93	87
Wetenschappelijk	95	92

Kleinste man-vrouwverschil in openbaar bestuur en onderwijs

In de bedrijfstakken openbaar bestuur en onderwijs is er maar een betrekkelijk klein verschil van 6 procentpunten in economische zelfstandigheid tussen mannen en vrouwen. Het op een na kleinste verschil ligt al flink hoger en is te zien in de gezondheids- en welzijnszorg: 16 procentpunten. In de landbouw en visserij en in de bouwnijverheid zijn de verschillen met respectievelijk 26 en 24 procentpunten het grootst.

Staat 5
Economische zelfstandigheid van mannen en vrouwen naar bedrijfstak, 2008

	Man	Vrouw
	%	
Totaal	84	66
Landbouw en visserij	69	45
Industrie	90	70
Bouwnijverheid	92	69
Handel/horeca	67	44
Vervoer en communicatie	85	66
Financiële en zakelijke dienstverlening	87	73
Openbaar bestuur en onderwijs	95	89
Gezondheids- en welzijnszorg	88	73
Cultuur en overige dienstverlening	76	53

Hoogste aandeel economische zelfstandigen bij werknemers met een vast contract

Werkenden met flexibele arbeidscontracten zijn veelal niet economisch zelfstandig. Het betreft dan contracten voor een beperkte duur, zoals uitzendwerk, of wisselende arbeidsuren, zoals bij oproep- of invalkrachten. Deze arbeidscontracten komen veel voor bij starters op de arbeidsmarkt. Ook zijn onder werkende laagopgeleiden en niet-westerse allochtonen relatief veel flexwerkers te vinden (Leufkens, 2010).

Ondernemers ⁷⁾ zijn vaker economisch zelfstandig dan flexwerkers, echter weer minder frequent dan werknemers met een vast dienstverband. Bij ondernemers is de inkomensspreiding groter dan bij werknemers. Een deel van hen heeft een laag of negatief inkomen, waardoor ze niet boven de grens voor economische zelfstandigheid uitkomen.

Verskil tussen mannen en vrouwen bij ondernemers het grootst

Bij ondernemers is het man-vrouwverschil in economische zelfstandigheid het grootst. Het aandeel economisch zelfstandigen onder mannen met een eigen bedrijf is 30 procentpunten hoger dan onder vrouwelijke ondernemers. Ook hier speelt weer de gemiddelde lagere wekelijkse arbeidsduur van de vrouwen een belangrijke rol. Bijna 18 procent van de vrouwelijke ondernemers werkt minder dan twaalf uur per week. Zij werken relatief dikwijls structureel thuis, bijvoorbeeld als gastouder (kinderopvang), schoonheidsspecialist of kapper (Kösters en Leufkens, 2009). Ook zijn de vrouwen vaker meewerkend zelfstandige: ze zijn – al dan niet in deeltijd – actief in het bedrijf van hun partner of ander familielid.

⁷⁾ Bij het onderscheid tussen werknemer en ondernemer is uitgegaan van de indeling op basis van de EBB. Een ondernemer is een persoon met als baan het verrichten van arbeid voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of in het bedrijf of de praktijk van een gezinslid, of in een zelfstandig uitgeoefend beroep.

Het sekseverschil in economische zelfstandigheid bij ondernemers is twee keer zo hoog als bij werknemers met een vast contract (15 procentpunten). Bij flexwerkers is het verschil 12 procentpunten.

Staat 6
Economische zelfstandigheid van mannen en vrouwen naar positie in de werkkring, 2008

	Man	Vrouw
	%	
Totaal	84	66
Werknemer, vaste arbeidsrelatie	92	77
Werknemer, flexibele arbeidsrelatie	35	23
Zelfstandige	79	51

4. Verschil in economische zelfstandigheid van mannen en vrouwen nader onderzocht

Werkende vrouwen zijn minder vaak economisch zelfstandig dan werkende mannen. Vooral de arbeidsduur, maar ook andere kenmerken zoals leeftijd, spelen hierbij een rol. Met behulp van logistische regressie (zie Technische toelichting) kan rekening worden gehouden met verschillen in de demografische en arbeidsgerelateerde kenmerken van de twee groepen, waardoor het nettoverskil tussen mannen en vrouwen in economische zelfstandigheid kan worden vastgesteld. Dit (netto)verschil wordt uitgedrukt in een zogenaamde *odds ratio*. In de analyse vormen vrouwen telkens de referentiecategorie. De odds ratio van mannen geeft dan bij benadering aan hoeveel keer meer of minder zij kans maken om economisch zelfstandig te zijn dan vrouwen. Bij de analyse is onderscheid gemaakt tussen werknemers en ondernemers.

Mannelijke werknemers hebben ruwweg 2,7 keer zoveel kans om economisch zelfstandig te zijn dan vrouwen. Na correctie voor verschillen in leeftijd, herkomst en huishoudensamenstelling is dat ruim 3 keer. Maar als ook nog wordt gecorrigeerd voor verschillen in arbeidsduur, is er geen significant verschil meer. Met andere woorden, het sekse-

Staat 7
Odds ratio's van werkende mannen en vrouwen ten aanzien van economische zelfstandigheid, 2008

	Werknemers			Zelfstandigen		
	Odds ratio	95% betrouwbaarheidsinterval	Nagelkerke R ²	Odds ratio	95% betrouwbaarheidsinterval	Nagelkerke R ²
Ongecorrigeerd						
Man	2,720	[2,605–2,839]		3,741	[3,387–4,132]	
Vrouw	1,000		0,063	1,000		0,116
Gecorrigeerd voor persoonskenmerken¹⁾						
Man	3,388	[3,227–3,557]		3,931	[3,548–4,354]	
Vrouw	1,000		0,281	1,000		0,151
Gecorrigeerd voor persoonskenmerken en arbeidsduur²⁾						
Man	1,061	[0,977–1,151]		2,053	[1,817–2,318]	
Vrouw	1,000		0,663	1,000		0,295

¹⁾ Leeftijd (in 3 klassen: 15 tot 30 jaar, 30 tot 55 jaar en 55 tot 65 jaar), herkomst en huishoudensamenstelling.

²⁾ Bij werknemers is tevens gecorrigeerd voor vast/flexibel dienstverband.

verschil in economische zelfstandigheid is bij werknemers vooral te wijten aan arbeidsduur. Bij ondernemers blijft het verschil bestaan: ook na correctie hebben mannen 2 keer zoveel kans op economische zelfstandigheid.

Hoewel bij werknemers het onderscheid tussen mannen en vrouwen in economische zelfstandigheid geheel toe te schrijven is aan verschillen in leeftijd, herkomst, huishoudensamenstelling en arbeidsduur, geldt dat niet voor het verschil in het inkomensniveau (zie ook staat 1). Uit een lineaire regressieanalyse⁸⁾ blijkt dat maar 60 procent van dit sekseverschil te verklaren is uit verschillen in persoonskenmerken en in arbeidsduur. Door ook nog, net als onder andere in Dupré (2010) en Dankmeyer (2010), rekening te houden met verschillen in beroepsniveau, bedrijfstak, werkervaring (in de huidige werkkring) en bedrijfsomvang loopt dat percentage op tot 70 procent. Dit betekent dat 30 procent van het sekseverschil in het inkomensniveau bij werknemers aan andere factoren toegeschreven moet worden.

5. Conclusies

Mannen zijn vaker economisch zelfstandig dan vrouwen (70 procent tegen 47 procent in 2008). Het sekseverschil in economische zelfstandigheid is logischerwijs kleiner wanneer alleen naar mensen met een betaalde baan wordt gekeken (84 procent versus 66 procent). Op jonge leeftijd is er nog weinig verschil tussen werkende mannen en vrouwen, maar het verschil in economische zelfstandigheid neemt flink toe vanaf 30 jaar, de leeftijd waarop veel vrouwen minder uren gaan werken vanwege de komst van kinderen. Tussen werkende mannen en vrouwen van Surinaamse en Antilliaanse/Arubaanse afkomst bestaat maar een klein verschil in economische zelfstandigheid. Dit komt doordat werkende vrouwen uit deze herkomstgroepen een relatief hoge wekelijkse arbeidsduur kennen. Bij tweeverdieners zijn de verschillen in de economische zelfstandigheid tussen mannen en vrouwen aanzienlijk.

Het aandeel economisch zelfstandigen neemt toe met de wekelijkse arbeidsduur. Hoewel mannen in de regel economisch zelfstandiger zijn dan vrouwen, gaat dat niet op voor deeltijdwerkers. Dit komt onder meer doordat mannen in zulke banen vaker op een lager beroepsniveau werken en gemiddeld jonger zijn. Mannen met werk van 35 uur of meer per week zijn wel economisch zelfstandiger dan vrouwen. Voltijds werkende vrouwen zijn vaker jonger en staan dus nog aan het begin van hun carrière waardoor ze doorgaans minder verdienen dan voltijd werkende mannen. Daardoor komen zij minder vaak boven de grens van economische zelfstandigheid uit.

Het sekseverschil in economische zelfstandigheid is bij werknemers veel kleiner dan bij mensen met een eigen onderneming. Bij werknemers is de kloof geheel toe te schrijven aan verschillen in leeftijd en arbeidsduur. Dat geldt echter niet voor mannen en vrouwen met een eigen onderneming. Mannen

met een eigen onderneming hebben bijna 2 keer zoveel kans op economische zelfstandigheid dan vrouwen.

De economische zelfstandigheid van vrouwen is sinds 2000 flink gegroeid (Van den Brakel e.a., 2011). Dit hangt samen met de toegenomen arbeidsparticipatie van vrouwen. De economische zelfstandigheid van vrouwen neemt niet alleen toe wanneer meer vrouwen gaan werken, maar ook wanneer de arbeidsduur van werkende vrouwen met kleinere banen omhoog gaat. Zo is van de vrouwen met een middelgrote baan van ongeveer drie dagen in de week (21 tot 24 uur) 85 procent economisch zelfstandig, bijna 20 procentpunten hoger dan gemiddeld onder werkende vrouwen (66 procent). In het emancipatiebeleid wordt daarom ook niet alleen ingezet op het verhogen van de arbeidsparticipatie van vrouwen in personen, maar ook in uren (Tweede Kamer, 2007/2008).

Technische toelichting

Logistische regressie

Om de invloed van een of meer (n) onafhankelijke variabelen $X_1, \dots, X_n$ (bijvoorbeeld arbeidsduur of beroepsniveau) op een afhankelijke variabele Y in twee categorieën (bijvoorbeeld wel of niet economisch zelfstandig zijn) te onderzoeken wordt doorgaans logistische regressieanalyse gebruikt (Agresti, 2002). Bij het logistisch regressiemodel is de regressievergelijking:

$$P(Y) = \frac{1}{1 + e^{-(b_0 + b_1 X_1 + b_2 X_2 + \dots + b_n X_n + \epsilon)}}$$

ofwel

$$\ln\left(\frac{P(Y)}{1 - P(Y)}\right) = e^{b_0 + b_1 X_1 + b_2 X_2 + \dots + b_n X_n + \epsilon}$$

In plaats van de variabele Y zelf te verklaren, wordt met dit model juist de kans $P(Y)$ op het vóórkomen van Y (het economisch zelfstandig zijn) verklaard. Dit komt op hetzelfde neer als het verklaren van de natuurlijke logaritme ($\ln$) van de kansverhouding (odds) $P(Y)/(1-P(Y))$. Deze logaritme wordt de log odds of logit genoemd. Het logistische regressiemodel lijkt sterk op het regressiemodel bij lineaire regressieanalyse: b_0 is de intercept, b_1 is de parameter die het effect van X_1 aangeeft, b_2 de parameter die het effect van X_2 aangeeft enz.

Gewoonlijk worden uit een logistische regressieanalyse de zogenoemde odds ratio's gepubliceerd. Een odds ratio is de verhouding van twee kansverhoudingen (twee odds). De odds ratio geeft aan hoeveel keer vaker de waarde 'wel' versus 'niet' wordt gescoord op de afhankelijke variabele (dus: wel economisch zelfstandig versus niet) bij een bepaalde categorie ten opzichte van de referentiecategorie. Bij een positief effect is de waarde van de odds ratio groter dan 1, bij een negatief effect ligt de waarde tussen 0 en 1.

⁸⁾ Met als afhankelijke variabele de wortel uit het inkomensniveau van een werkende.

Wanneer de score 'wel' weinig voorkomt (de verdeling 'wel'/ 'niet' is scheef), geeft de odds ratio bij benadering aan hoeveel keer vaker de waarde 'wel' wordt gescoord op de afhankelijke variabele (dus: wel economisch zelfstandig) bij een bepaalde categorie ten opzichte van de referentie-categorie.

In de logistische regressieanalyses van dit artikel zijn enkel de mensen uit de eerste peiling – de unieke cases – opgenomen.

Multipel classificatieanalyse (mca)

Mca kan opgevat worden als een speciale vorm van regressieanalyse waarin de categoriale onafhankelijke variabelen getransformeerd zijn tot variabelen met twee categorieën (dummy's). De regressiecoëfficiënten zijn zodanig lineair getransformeerd dat ze het verschil tussen het (gecorrigeerde) groepsgemiddelde en het algemene gemiddelde weergeven (Lolle, 2007). De mca-analyse geeft zowel de ongecorrigeerde als de voor controlekenmerken gecorrigeerde groepsgemiddelden. Zo'n groepsgemiddelde is dan bijvoorbeeld het percentage economisch zelfstandigen onder de werkende Surinaamse vrouwen in 2008. Zulke percentages zijn zowel ongecorrigeerd als gecorrigeerd voor het controlekenmerk leeftijd gepresenteerd.

Literatuur

Agresti, A. (2002). *Categorical Data Analysis*. New York: Wiley – Interscience.

Brakel, M. van den (2010). Ontwikkelingen in de economische zelfstandigheid van vrouwen. *Sociaaleconomische trends*, 2/2010.

Brakel, M. van den, W. Bos, A. Merens, B. Dankmeyer en K. Hagoort (2011). Inkomen. In: A. Merens, M. van den Brakel, M. Hartgers en B. Hermans (red.), *Emancipatiemonitor 2010*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/ Centraal Bureau voor de Statistiek.

Cloïn, M. en M. Souren (2011). Onbetaalde arbeid en de combinatie van arbeid en zorg. In: A. Merens, M. van den Brakel, M. Hartgers en B. Hermans (red.), *Emancipatiemonitor 2010*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/ Centraal Bureau voor de Statistiek.

Dankmeyer, B. (2010, 27 september 2010). Loonverschil tussen mannen en vrouwen neemt langzaam af. *CBS-Webmagazine*.

Dupré, D. (2010). The unadjusted Gender Pay Gap in the European Union. Working paper prepared for the UNECE Work Session on Gender Statistics (Geneva, Switzerland, 26–28 April 2010).

Janssen, B. en W. Portegijs (2011). Betaalde arbeid. In: A. Merens, M. van den Brakel, M. Hartgers en B. Hermans (red.), *Emancipatiemonitor 2010*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/ Centraal Bureau voor de Statistiek.

Kösters, L. en K. Leufkens (2009). Thuiswerkers en vanuit-huiswerkers zijn vaak zelfstandigen. In: *Sociaaleconomische trends*, 2/2009.

Leufkens, K. (2010). CBS berichten: flexwerkers en zelfstandigen zonder personeel. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 26 (2), 162–168.

Lolle, H. (2007, september). Multiple Classification Analysis (MCA). An, unfortunately, nearly forgotten method for doing linear regression with categorical variables. ECPR Conference Paper, Pisa.

Nicolaas, H., E. Wobma en J. Ooijevaar (2010). Demografie. In: Vliet, R. van der, J. Ooijevaar en A. Boerdam (red.), *Jaarrapport Integratie*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Tweede Kamer (2007/2008). Meer kansen voor vrouwen. Emancipatiebeleid 2008–2011. Tweede Kamer, vergaderjaar 2007/2008, 30420, nr. 50.

Vries, J. de (2010). Meer of minder uren werken. *Sociaaleconomische trends* 1/2010.